

PAIKALLISYHDISTYSTEN TOIMINNASSA

PÄIHDE- JA MIELEN- TERVEYSTYÖ YHDISTYVÄT

Päihde- ja mielenterveysjärjestöissä tehdään paljon sektorirajat ylittävää työtä. Ne myös pyrkivät kehittämään molempiin toimialoihin liittyvää osaamistaan

Teksti Sari Jurvansuu & Päivi Rissanen

Sosiaali- ja terveystaloudissa kohdataan kasvavassa määrin ihmisiä, joilla on sekä päihde- että mielenterveysongelma ja monia palvelutarpeita. Palvelujärjestelmän eriytyneisyys ja hajanaisuus sysäyttävät vaikeimmin oireilevia ihmisiä julkisten palveluiden ulkopuolelle. Paikalliset päihde- ja mielenterveysyhdistykset ovat tärkeitä avun ja tuen paikkoja ihmisille, joilla on monia yhtäaikaisia ongelmia.

Missä määrin päihde- ja mielenterveysyhdistysten toiminnassa yhdistyvät sekä päihde- että mielenterveystyö ja millaisissa toimintamuodoissa tämä toteutuu? Sitä selvitettiin Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelman (MIPA) osahankkeessa keväällä 2016 tehdystä kyselytutkimuksesta. Kyselyyn vastasi 187 päihde- ja mielenterveysyhdistyksen toiminnanjohtajaa tai hallituksen puheenjohtajaa. Heistä sata toimi mielenterveysyhdistyksissä ja loput päihdeyhdistyksissä.

SEKTORIRAJAT YLITTÄVÄÄ OSAAMISTA TARVITAAN LISÄÄ

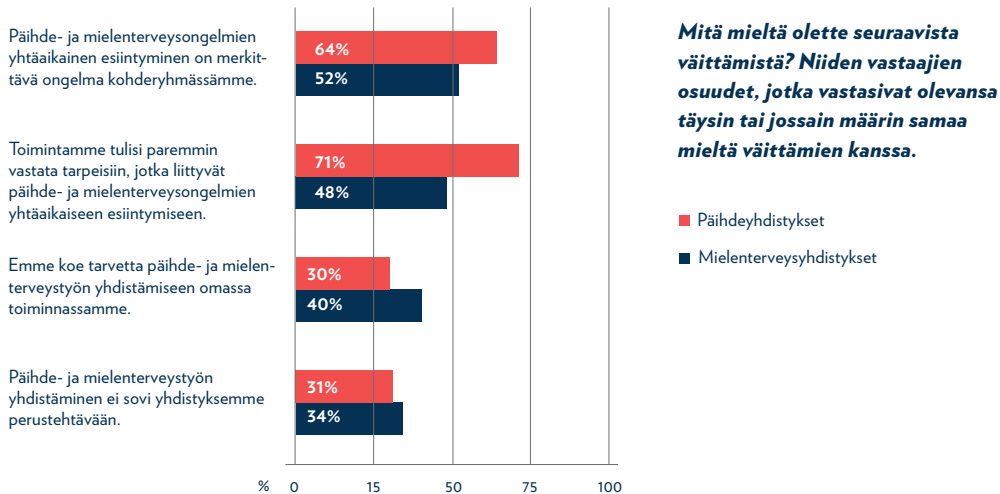
Tutkimus osoitti, että paikallisyhdistykset kohtaavat

toimintoissaan merkittävässä määrin ihmisiä, joilla on sekä päihde- että mielenterveysongelma. Yli puolet vastaajista katsoi ongelmien yhteisesiintyvyyden olevan vähintään jossain määrin merkittävä ongelma toiminnan kohderyhmässä (kuvio). Problematiikka oli tuttua molemmilla toimialoilla.

Yhdistyksissä haluttiin pystyä tukemaan paremmin ihmisiä, joilla on yhtäaikaista päihde- ja mielenterveysongelmia (kuvio). Työkaluja tähän kaipaavat erityisesti päihdealan toimijat. Ongelmien kietoutuminen yhteen haastaa järjestöjä monipuolistamaan osaamistaan. Mielenterveysyhdistyksissä tarve päihdeosaamisen vahvistamiseen oli erityisen suuri. Runsaassa puolessa mielenterveysyhdistyksistä kaivattiin lisää koulutusta päihdekysymyksiin ja joka kolmannessa päihdeyhdistyksessä mielenterveyskysymyksiin.

KANSALAIJÄRJESTÖISSÄ PIENEMPI TARVE YLITTÄÄ SEKTORIRAJOJA

Reilu kolmannes vastaajista ilmoitti yhdistyksensä järjestävän toimintaa, jossa päihde- ja mielenterveystyö yhdistyvät tai joka on suunnattu ihmisille, joilla on molemmat ongelmat. Toimintaa oli hieman use-

ammin päihdeyhdistyksissä. Joka kolmannessa näistä yhdistyksistä päihde- ja mielenterveyden yhdistäminen oli osa yhdistyksen strategiaa ja siten tärkeä toimintaa ohjaava periaate, arvo tai toimintatapa.

Päihde- ja mielenterveyden yhdistäminen esitettiin paikallisyhdistyksissä laajasti. Niissä pyrittiin toimimaan asiakaslähtöisesti, diagnooseja kysymättä ja mahdollisimman matalalla kynnyksellä. Moni vastaaja korosti lähes kaiken yhdistystoiminnan edistävän sekä mielen hyvinvointia että päihde- ja mielenterveyden yhdistämistä tai päihde- ja mielenterveyden yhdistämisen tuen nähtiin erityisesti toteutuvan, olivat erilaiset ohjaus- ja neuvontapalvelut, kohtaamispaikat ja päiväkeskustoiminta, kuntouttava työtoiminta ja rikosseuraamustyö.

On syytä huomioida, että kolmannes kaikista vastaajista katsoi, ettei yhdistyksessä ollut tarvetta päihde- ja mielenterveyden sektorirajat ylittävään toimintaan eikä sen koettu tukevan yhdistyksen perustehtävän toteuttamista (kuvio). Tarve yhdistää molempien toimialojen elementtejä oli huomattavasti suurempi palvelutuottaja- ja asiantuntijayhdistyksissä kuin perinteistä kansalaistoimintaa (vertais- ja vapaaehtoistoiminta) harjoittavissa yhdistyksissä.

Eroa selittää vertaistoimintaan olennaisesti kuuluva yhteinen kokemuspohja, jota eräs vastaaja kyselyssä kuvasi näin:

”Palvelujen tuottamisessa näille kohderyhmille on enemmän yhteistä, kuin asiakkaiden kokemusmaailmassa sairastumisesta ja toipumisesta. Vertaistuki ja omaehtoinen kuntoutuminen toteutuu pa-

remmin samuutta kokevien kesken tai ryhmien sisällä kuin yhteisesti.”

PALVELUIDEN TULEVAISUUS SOTE-UUDISTUKSESSA HUOLESTUTTAA

Sosiaali- ja terveysalan asiantuntijat ovat esittäneet huolestuneita puheenvuoroja monenlaisia palveluita tarvitsevien asemasta sote-uudistuksessa. Myös monissa aineistomme yhdistyksissä suhtauduttiin epäillen siihen, miten uudistukset vaikuttavat heikoimassa asemassa olevien palveluihin. Huolestuttavaa on, että mitä keskeisempi kohderyhmä sekä päihde- että mielenterveysongelmia kokeneet olivat yhdistyksen toiminnassa, sitä kielteisemmin vastaajat arvioivat kohderyhmiensä tarvitsemien palveluiden kehittymistä seuraavan viiden vuoden aikana.

Yhdistysten toiminnassa nähdään läheltä palveluiden saantiin liittyvät epäkohdat. Järjestöt tulisi saada tiiviisti mukaan palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen. Kentän yhteiselle vaikuttamis- ja edunvalvontatoiminnalle on selkeä tarve.

Aiheesta lisää:

Sari Jurvansuu & Päivi Rissanen: *Päihde- ja mielenterveyden yhdistäminen: sektorirajat ylittävä toiminta päihde- ja mielenterveysyhdistyksissä. Tietopuu: Katsauksia ja näkökulmia 2/2017. Ladattavissa internetistä.*

Sari Jurvansuu ja Päivi Rissanen ovat työskennelleet tutkijoina STEAn rahoittamassa Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelmassa (MIPA).